

PETR CHELČICKÝ. MYSLITEL A REFORMÁTOR

Jaroslav Boubín, Petr Chelčický. Myslitel a reformátor. Praha Vyšehrad 2005, 194 stran.

Nevěřme reklamám. Ani záložkovým, které doporučují publikaci knižnímu trhu. Jedinou ne zcela přesnou formulací totiž najdeme právě v záložkové reklamě: „Český myslitel v něm“ (v Chelčického traktátu odsuzujícím trest smrti za krádež), „podobně jako v celé knize, vystupuje jako jeden z předních představitelů evropského křesťanského humanismu“. Při pozorném čtení Boubínovy monografie nám stěží unikne autorova úzkostlivá přesnost ve výkladech, která je přirozenou obranou proti všem zevšeobecňujícím fráziím. Chelčický ze svého díla vystupuje jako osobnost nezařaditelná, christocentrická (nikoli rozplizle humanistická), výrazně, dráždivě individualistická.

Když Jaroslav Boubín nazývá Chelčického největším myslitelem českého středověku, nepřehání. Může nás přizvat k sledování jeho stop právem. Zsvětíl mu mnoho let bádání. Autorův přístup je uctivý, skromný. Z badatelské syntézy je patrná těžko definovatelná vnitřní spřízněnost s tajemným jihočeským myslitelem Petrem. Napovídá tomu i mnoho zdánlivých detailů. Když nás hned v úvodní kapitole seznamuje s tajemstvím skrytosti Petrova života, přiznává, že je to „svým způsobem krásný osud“ nechat po sobě jen svědectví slov, myšlenek, důsledného kristovství. „Zduchovněl tak, že se jeho životem prakticky stalo jeho slovo“ (s. 54). Nevím, chtěl-li sarkastický kritik Petr „zduchovnět“, ale Boubín tak čte a právem tlumočí jeho poselství čtenáři v 21. století.

Jiný detail. Obrazová příloha bývá často vyžadována, aby kniha byla přitažlivější a prodejnější. V Boubínově monografii vypovídá o dlouholetém sběratelském zaujetí, jak se dočteme drobným písmem na poslední stránce: „Ilustrace vybral ze svého archivu autor“. Autora tedy strhlo stopování tajemného Petra. Daří se mu získat pro totéž i čtenáře. Pro působení Chelčického myšlenek na jeho středověké současníky má Boubín přílehlavé označení „šokující“. Užívá ho rád, ale uměřeně. I když ve snaze neublížit výkladem Petrově teologii a filozofii poměrně často cituje, nikdy není nudný. Vypráví jako velmi znalý a zkušený historik, kterému se podařilo dokonale odstranit lešení, aby vynikla stavba. A že Petr Chelčický vskutku není libivý a snadno pochopitelný myslitel! V době svého života, kdy s nikým nikdy úplně nesouhlasil a právě kristovství hlásal zcela nepopulárně, ani dnes, kdy zneužíváme pojmu „humanismus“, o „křesťanský“ raději nemluvě.

Nic z toho mála, co lze vyčíst o životě Petra Chelčického z jeho díla, Boubín nevynechal, nadto pro lepší představu o chronologii a sociálních souřadnicích jeho života užil hypotézy F. M. Bartoše, která ho ztotožňuje s historicky doložitelným Petrem Záhorkou z tvrze v blízkosti Chelčic. Užil ji opatrně, odborně nenapadnutelně, čtenářsky vděčně.

Světlem Petrova díla putujeme s Boubínem jako se znalým, teologicky poučným průvodcem. Dobře ví, že sebevědomí křesťanských laiků není v českém prostředí žádnou výjimkou, „šokující“ je, když laik je přesvědčen, že se v nejzákladnějších otázkách spasitelné důležitosti orientuje lépe než kněží. Postřeh, že pro

svěbytnost Petrova myšlení „bylo snad štěstím, že nevystudoval univerzitu“ (s. 68), je přiléhavý.

Recenzně převyprávět Boubínův výklad známých i méně známých spisů Petra Chelčického nepokládám za nutné. Pozorný čtenář ocení přesnost analýz, s chutí si přečte pokus o systematické uspořádání jeho myšlenek včetně edice krátkého traktátu, odsuzujícího trest smrti za krádež (s. 152–156).

Omezím se na několik poznámek. V rozboru nejstaršího Petrova traktátu „O boji duchovním“ Boubín mistrně vysvětluje Chelčického rozpoznání zneužitelnosti Písma (s. 75). Přesně totéž Chelčický vykládá v Postile a zcela se tím odlišuje od všech utrakvistických postil. Boubín v analýze zdůrazňuje především „bezvýhradný biblismus“, zejména novozákonní (s. 107). Ano, ale i v Postile si uvědomuje, že „biblismus“ může být snadno ďábelským osidlem. Podobná dialektika je i ve výkladu „tajemství“ eucharistie. O tajemství, o němž je lépe zbytečně nemudrovat, kázali utrakvističtí kazatelé jakoubkovsko-rokycanovské ražby všichni. Boubín má za to, že Chelčického k tomu nevedla teologická opatrnost, ale programový biblismus. Jistě, ale v příslušném uzávorkování.

Boubín jako moudrý historik připouští, že si „Petra nemusíme příliš idealizovat“ (s. 89) v souvislosti s polemikou proti tábořským bohoslovcům o pochopení eucharistie. (Táboři si zřejmě právem stěžovali, že dodal jejich pražským odpůrcům materiál proti nim.) Určitý sklon milovaného Petra přece jen idealizovat autor monografie nepochybně má. Vůbec se mu nedivím, ovšem nutno připustit, že i úctyhodná zásadovost v pochopení pravého kristovství, všem myšlenkovým směrům v husitství napříč, může být nebezpečná. Včetně ztotožnění pravého křesťanství s bezpodmínečně asketickým životem. Jisté je, že značnou společenskou nebezpečnost svého fanatismu Chelčický vyvažoval programovým pacifismem.

Zbývá jen doporučení četby Boubínovy monografie mimo jiné i jako literárního díla špičkové jazykové kvality.

Noemi Rejchrtová

NOVĚ O MATOUŠOVÝCH PODOBENSTVÍCH

Mrázek, Jiří. Podobenství v kontextu Matoušova evangelia. Jihlava: Mlýn, 2003, 211 stran.

Mrázekova kniha je v pořadí již jeho druhou prací zaměřenou na Ježíšova podobenství (*O kozlech, ovcích a lidech*, Mlýn, 1997). V této knize publikovaná habilitační práce si klade za cíl prozkoumat specifickou skupinu Ježíšových slov – podobenství – a jejich korespondenci s tou fází příběhu, do níž je Matouš zasadil (s. 192).

V úvodní části předložené studie jsou stručně představeny charakteristické rysy Ježíšových podobenství, následuje nástin dějin bádání a seznámení s nejdůležitějšími postavami 20. století (Jülicher, Jeremias, Dodd, Via, Hernisch aj.). Třetí část je věnována stavbě Matoušova evangelia, jeho možným členěním a výcho-